

DEĞERLER AÇISINDAN ETNİK KİMLİKLERİN TUTUMLARI

Attitudes Of Ethnic Identities From The Viewpoint Of Values

Akif AKTO¹

Özet

Bu çalışma, farklı etnik kimliklerin etnik, dini ve sosyo-kültürel değerler açısından tutumlarını ortaya koymaktadır. Etnik kimliklerin özellikle değerler açısından tutumlarının belirlenmesi Türkiye'nin zengin mozaiğinin tercihlerini daha net ve karşılaştırmalı bir resmini sunmaktadır. Çalışma, Mardin ilinde yaşayan etnik yapılar düzeyinde tutumların ölçüldüğü, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı nicel bir araştırmadır. Verilerin analizinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların neredeyese yarısını bayanlar diğer yarısını da baylar oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre, birtakım değerlerin katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmazken, bazı değerlerin ise katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Farklılıklara çözüm önerisi olarak, Türkiye'de çok kültürlülüğün nasıl algılandığına yönelik çalışmaların artırılması genel durumun ne olduğunu ortaya koymak açısından önemli olacaktır. Bu doğrultuda bireylerin konuyla ilgili bilgi, beceri ve farkındalıklarını arttıracak proje, çalıştay, hizmet içi eğitim gibi uygulamaların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: etnik değer, dini değer, kültürel değer, sosyal değerler, tutum.

Abstract

This study analyzes attitudes of different ethnic identities from ethnic, religious and socio-cultural aspects. Determining attitudes of ethnic identities particularly from the viewpoint of values will provide us with a clearer and comparative picture of preferences of Turkey's rich mosaic. This is a quantitative study attempts to measure the attitudes of ethnic groups residing in Mardin Province. Validity and reliability analyses were conducted. SPSS 17.0 packet program was used to analyze data. Almost half of the participants were female and the others were male. Research results suggest that a significant difference was not detected among some of the values according to the participants' ethnic origin, but some values were observed to have varied significantly. As a solution to diversities, devoting more attention to the studies investigating how multiculturalism is perceived in Turkey is of utmost importance to delineate how the general situation is. In this regard, some activities like projects, workshops and in-service training can be beneficial to increase individuals' knowledge, skills and awareness of this issue.

Keywords: ethnic value, religious value, cultural value, social values, attitude.

¹ Yrd. Doç. Dr.; Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Mardin, akifdakto@gmail.com

Giriş

Bir nesnenin değerli olmasının anlamı, onun herhangi bir ilginin objesi olmasıyla birdir. Başka bir deyişle herhangi bir ilginin objesi olan şey fiili olarak değerlidir. (Perry, 1954: 2) Bu anlamda değerlerin tözlerden ayrılmayan nitelikleri, özellikle bir şeyin ya da özel bir türün öz nitelikleri (Lewis, 1971: 369) olarak kabul edilmektedir. Öncelikle değer nedir? Değerler deyince neyi anlıyoruz? Genel kullanımıyla değer kelimesi, ya ödül, çok değer vermek gibi ya da bilgi vermek, itibar etmek ve değerli olan şeyi tutmak anlamlarına gelmektedir. Örneğin, sevilen birinin hatırlanması, banka hesabının değeri, bir arkadaşın karakterinin değeri ve bir sanat çalışmasının değeri gibi. Biz genellikle bir sözün değerli-değersiz olup olmadığına bakmaksızın konuşuruz. Gerçekte değerleri tanımlamak zordur, fakat onlar anlaşılmaz değildirlir (Gupta, 2000: 1).

Bu konuda iki ana çizgi üzerinde durulduğu söylenebilir, Bu çizgilerden birincisine göre değerler rölatifdir. Bu pencereye göre, dinsel inançlar ve ahlaksal doğrular toplumdan topluma, çağdan çağa değişmektedir. Bu durum, değerlerin rölatifliğini ifade eder. Bu iddianın temelinde doğru bilginin imkanıyla ilgili septik/şüpheli bir tavır saklıdır. Aynı zamanda değer yüklü yargılar, değerlenmiş toplumlar, bazı şahıslar veya nesnelere refere edilir. Bu çizgide bir soyut isim olarak değerler, istenilen ve harcanan emeğe "değmek" olarak da kullanılır (Shukla, 2004: 1).

Rölatif değer anlayışına göre değer, psikolojik ve fizyolojik tatmin edici bir çaba olarak da düşünülmektedir. İnsanın fizyolojik ihtiyaçları farklıdır. Bundan dolayı değer sistemleri ve yaşam stilleri farklıdır. Değerler, öz değerlendirme ve öz çaba için insana yardım eder. Değerler, ölümün anlamını yaşamın önemini açığa çıkarır. Değerler olmadan, yaşam bir seri anlamsız olaydan ibaret olur (Dutt, 1986: 3; Shukla, 2004: 4). İnsanın ihtiyaç duyduğu tatmin edici herhangi bir şey, başka bir şeyin değeri aracılığıyla anlaşılmalıdır. Bundan ötürü rölatif değer anlayışına göre, sosyal olarak istenilen maddi veya maddi olmayan herhangi bir şey olarak değer insanın ihtiyaç duyduğu tatmin edici arzulardır. O zaman değerler insanın davranışlarına ve eylemlerine hükmederek, aynı zamanda amaç, varlık, gelenek, davranış, eylem, ürün vb kavramlar çerçevesinde değerlendirilmiş bazı şeyler olarak da belirginleşir (Shukla, 2004: 5). Psikologların, değer'in tanımını insan zihnindeki bir durum, zihinsel eğilimler, zihnin kendisi ile negatif veya pozitif taşıdığı tutumlar olarak görmeleri de rölatif değer anlayışını desteklemektedir. (Shukla, 1997: 13; Shukla, 2004: 5).

Değerler konusundaki diğer çizgiye göreyse değerler mutlaktır. Her türlü değer, mutlak olarak doğru veya yanlıştır. Eylemler, insanların kanaatlerinden ya da eğilimlerinden bağımsız olarak doğru ya da yanlıştır. Mesela, "hırsızlık kötüdür" şeklindeki bir değer yargısı, "2 + 2= 4" ya da "ateş yakıcıdır" şeklindeki matematiksel/nesnel yargılar gibi mutlaktır. Verilen örnekte olduğu gibi bu anlayışa göre değer yargıları değişse bile değerler

hiçbir zaman değişmezler. Değerler, doğal nesnelere gibi kendi başlarına vardır (Brehier, 1966; İonna, 1998; Pieper, 1999; İnam, 2007). Bu yaklaşıma göre bizler bilgi ile, dünyanın evrensel hakikatinin çok ötesine geçeriz. Ancak bizim değer yargılarımızın uygunluğu bir şeydeki doğru veya yanlışın sabit olmasında saklıdır (Shukla, 2004: 16). O zaman değerler insanın çabası sonucu üretilenler olmayıp, düşünceleri sonucu keşfedilmiş olmasıdır (Shukla, 2004: 18). Böylelikle değer, bizi temizleyen, maddi ya da maddi olmayan ihtiyaçlarımızı gideren, tatminiyet ve istekliliğin genel unsurlarını oluşturan bir şeydir. Bu anlamda filozoflar değer, iyi bir ideal yaşam ya da bu evrende yaşamaya değer bir idea olduğunu söylemişlerdir (Shukla, 1997: 14; Shukla, 2004: 5). Ancak çalışmanın amacı değerlerle ilgili felsefi yaklaşımları ortaya koymak değildir.

Bu çalışmada odak nokta genel olarak etnik, dini sosyal ve kültürel değerler hakkında bilgi sahibi olmak ve bu tür değerlerle ilgili ulaşılan saha verilerini paylaşmaktır. Ayrıca değerler için önerilen şey değerlerin çoğulcu olması (Sen, 1987: 18) ve insan eylemlerinin çeşitliliği için zemin hazırlamasıdır (Sen, 1993: 33). Diğer önemli bir nokta ise şudur; belirli bir durumda değer kendi değeri hakkında şüpheye düşmemize gerek yoktur. Değerler, tanım gereği kıymet biçilebilen şeylerdir. Bunun her zaman için bir ispatı da gerekmez, dolayısıyla ispat için telaşa düşmeye de gerek yoktur.

Değerlerin gerek sınıflandırılması, gerekse temel değerlerin neler olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Sosyolojik anlamda toplumsal değerler ve bireysel değerler ayrımı yapıldığı gibi, ahlâkî açıdan etik olan ve olmayan değerlerden de bahsedilmektedir (Fichter, 1996). Değerlerin evrensel olduğu düşüncesinden hareket eden Schwartz (1992: 7) ise, öz yönetim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, uyum, gelenek, hayırseverlik ve evrensellik olmak üzere on farklı değerden bahsetmiştir. Ancak bu çalışmada bizim değer sınıflandırmamız aşağıda bir kaç genel başlık altında ele alınmıştır.

Değerler

Etnik Değer: Etnik değer yada etnik değerler son dönem çalışmalarında daha çok etnik kimlik üzerinden ele alınmaktadır. Etnik kimlik ise karmaşık, çok boyutlu bir yapıdır. Aynı zamanda, çeşitli disiplinlerdeki araştırmalar tarafından tartışılan ve hakkında sürekli tartışmanın devam ettiği büyüleyici bir konudur (Alba, 1990; De Vos, 1990; Roosen, 1989). Etnik kimlik sık şekillenen ve araştırmacının objektif vurgusu tarafından kalıplanmış elastik bir kavramdır. Etnik kimliği öncelikle ve etnik kimliğin bağlamı olmak üzere etnik kimlik çalışması için merkezi iki önemli konu vardır. Birincisi, bireylere etnik kimliğin önem derecesini ifade eder iken, ikincisi ise bireylerle aynı görüşte olan ve bu görüşü pratik eden etnik değerleri işaret eder (Stella Ting-Toomey, 2000: 45).

Genel bir olgu olarak çoğulcu bir toplumda etnik kimlik, etnik grub altında, iç grup/dış grup tutumları ve büyük kültürel kimlik sorunları içeren bir bileşik yapıdır. Etnik kimlik temelde gruplararası sınırları koruyan tema ile ilgilidir. Belirli bir fenomen olarak etnik kimlik, eşsiz tarih, ortak soydan atalar, paylaşılan kader ve ortak etnik gelenekleri ve değerleri kapsar. Böylece, çoğulcu bir toplumda etnik kimlik öncelenmesi rolünü anlamak için, hem etnik kimliği koruma hem de büyük bir kültürel kimliği koruma dikkate alınmalıdır (Stella Ting-Toomey, 2000: 47). Birçok uzman, bireyin etnik bir gruba yönelik hissettiği aidiyet duygusu onda olumlu davranışsal sonuçların ortaya çıkmasını kolaylaştırabileceğini ileri sürer (Casas, 1995; Knight, 1995; Phinney, 1993). Amerika'da bu iddiayı destekleyen bazı araştırmalar göstermektedir ki; insanlar kendi etnik gruplarına olan bağlılık duygusunun artması oranında daha birlikte hareket etme ve daha toplum yanlısı davranışlar sergilemektedirler. Böyle bir etnik gruptaki bireylerde bir başkasına yardım etmeye yönelik davranışlar çokça görülmektedir (Schwartz, 2007: 370). Yapılan araştırmalar bu sonuçları göstermiş olsa bile, prososyal davranışlar sergileyen tek bir etnik gruba bağlanmayla sonuçlanan psikolojik mekanizmalar net değildir. Bu netlik belki de etnik bir gruba bağlanma ile temel kültürel değerler arasındaki ilişkileri test etmekle olabilir (Armenta, 2011: 1). Bu test ise sosyal kimlik ve kendini sınıflandırma teorilerine dayandırılarak yapılmaktadır (Turner, 1987).

Berry ve arkadaşlarına göre (1987), etnik geleneği koruma, aynı zamanda daha büyük kültür normlarını ve değerleri daha düşük bir önemle ilişkilendirme eğiliminde olan bireyler kültürel tercih haklarına yönelik pratikler ortaya koymaktadır. Etnik geleneği korumaya, daha büyük bir sosyal grubun bütüncül bir parçası olduğunu belirten hareketlere uygun tavırlar sergileyen bireyler de iki kültürlü olmak gibi tercih hakkını gösteren pratikler göstermektedir. Son olarak bireyler, kendilerinin bağlı olduğu büyük toplum, yabancılaşma duygularını tecrübe etmek ve etnik gruplar ile etnik ve psikolojik teması kaybettiklerinde marjinalleşmeye dönük uygulamalarda bulunurlar.

Dini Değer: Din önemli bir kültürel değişken olup; bireylerin değerleri, alışkanlıkları ve tutumları üzerinde kayda değer etkisi bulunmaktadır (Delener, 1994: 41). Dinî inançlar soysal davranışın şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dinî değerlere olan bağlılıktaki farklar bireylerin yaşamına yön vermekle birlikte yaptığı tercihleri, ne tüketeceğini ve kiminle ilişkide bulunacağını etkilemektedir (Fam, 2004: 544-545). Bu noktada din, yaşamı anlaşılır ve açıklanabilir kılmak için bir çerçeve sağlayabilmektedir (Peterson, 1985: 60). Dini değerler, kişinin Allah'a olan inancı, Allah'a ibadet etme olarak nitelendirilir. Dini değerler ile kişi, ahlaki bir örneklik kurmaya çalışır ve onun ahlak kodları başkaları tarafından model alınır (Shukla, 2004: 25).

Dini değerde Allah sevgisi ya da rızası esas alınmaktadır. Allah sevgisi Allah için başka değerleri feda etmek demektir. Dinde şahadet Allah uğruna

rahat, huzur, servet, şöhret, itibar ve en sonunda hayât değerlerinin terkedilmesiyle gerçekleşir. Hatta tasavvufun üstün derecesinde yalnız dünya değerlerinin değil, gelecek dünyaya ait değerlerin de terkedilmesi, son menzilde Allah uğruna feda-edişten doğan bir nevi gurur yani terk etme gururunun da terkedilmesi gerekir (Ülken, 2001: 337). Mistikler kurban'a Allah'a dönüş derler. Plotinus, Bruno, Schelling bu değerlendirme şeklini bulmuşlardır. Bunun için de mutlak değer bütün değerlendirmelerin zirvesidir denilir (Ülken, 2001: 340). İnanmak da kendi içinde farklılık arzeden bir yapıya sahiptir. Örneğin, Sosyal kurumlar, gelenekler, değerler, farklı etnik yapı ve toplumlarda inançlar, kademeli bir şekilde iç içe geçmiştir. Bütün bir sosyal ve kültürel gelenek formlarını da birlikte harmanlamıştır. Bu tablo dünyanın bir çok yerinde gözlemlenmektedir. Öyleki, antropologlar, sosyologlar, psikologlar ve ekonomistler farklı kültürlerdeki insanların farklı değer sistemlerinde saklı olan gerçeği ortaya çıkarmıştır (Parhizgar, 2002). Tüm sosyal davranışlar belirli bir bağlam içinde gömülüdür ve diğer derinde tutulan değerler de inançlarla bağlantılıdır. Bu değerler ve inançlar da insanın gerçek görüşünü ortaya koymada bir filtre etkisi kadar tesir eder (Hoecklin, 1995: 39; Cassidy, 2003: 43-57).

Shukracharya, her ülke ve toplumun kendilerinin üretmiş olduğu doğal merkezi bir değer sisteminin var olduğunu söyler. Bu bilgiye *Deshadidharma* adını vermektedir. *Deshadidharma*, bir ülkenin üzerine inşa ettiği ve zaman zaman da yenilediği dini değerleridir. Büyük/kutsal olan bu değerler ne kadar derinliği artarsa, o kadar da takipçilerinin karakterine nüfuz eder (Gupta, 2000: 17-18).

Kültürel ve Sosyal Değerler: Öncelikle bu çalışmada kültürel ve sosyal değer çalışmaları içiçe geçtiği için teorik çerçevede bu iki değer alanı birlikte ele alınmıştır. Ancak kültürel değerlere vurgu daha ağırlıklı olarak kendisini hissettirmiştir. Kroeber (1952: 44) ve Kluckhohn (1969: 27), 1950'lerde kültürün sosyal bilimlerde yapılan 164 farklı tanımını tespit etmiştir (Robertson, 1999: 60-61).

Her ne kadar kültür kavramının kapsamlı bir tanımını vermek zor olsa da, Cross, Bazron, Dennis ve Isaacs (1989) tarafından verilen tanımlar kültür tanımı konusunda önümüzü açılacaktır. Kültür, düşünce, iletişim, aksiyon, adetler, inançlar, değerler, ve ırksal, etnik, dinsel ya da toplumsal grubun talimatlarını içeren insan davranışlarına uyarlanan örnekler olarak tanımlanmaktadır. Kültürel karşılaşma alanının belirlenmesindeki esneklik, bir grup kültürü, işbirliği ya da çalışmanın ortak bir yolunu çok daha küçük toplulukta geliştirecek yer olan daha normal bağlamlar, farklı cinsiyet, etnik kimlik veya ırkların bireyleri arasındaki makro kültürel sosyal etkileşimlerden değişen durumları uygulamayı yürürlüğe koymak için önemlidir. Farklı kültürleri tanımak, onlarla bilgi ve değer alışverişinde bulunmak onlarla iletişim kurmakla mümkündür. Bu iletişim becerisi kültürlerarası bir yetkinlikle daha mümkün görünmektedir. Kültürlerarası yetkinlik, "belirli tutumlar,

kültürlerarası bilgi, beceri ve yansıma dayalı kültürlerarası durumlarda, etkili ve uygun etkileşim yeteneği" olarak tarif edilebilir (Deardorff, 2006: 255). Geçmişte, büyük ölçüde diğer kültürler hakkında bilgi sahibi olmak için konulan sınırlandırmalara odaklanırken, şimdilerde ise, kültürlerarası yetkinlik anlayışı, kişinin kendi kültürü ve diğer kültürler hakkındaki bilgisi, anlaması, merakı, saygısı ve kapsayıcılığı, açık tutumu ve kişinin iç-dış sonuçları bu sonuca göre elde edebilme becerileri vurgulanmaktadır. Bu beceriler bireye, farklı kültürel durumlarda uygun iletişim tarzlarını kullanmayı, farklı kültürlerden insanlar ile başarıyla etkileşime ve yeni kültürel ortamlara adapte etmeyi seçmek için olanak tanır (Cajveer, 2012: 328).

Kültürel ortamları tanımak ve ona adapte olmak insan pratikleri ile paraleldir. İnsan pratiklerinde bir kişinin değerlerini gözlemlemek zordur, ancak o kişinin değerlerini gösteren davranışsal örnekler bir gözlemci tarafından kolayca görülebilir (Markus, 1994: 568-79; Prosser, 1978). Çünkü kültürel değerler ve davranış arasında açık bağlar vardır (Bardi, 2003: 1208-9). Ancak, birbirlerine çok sıkı bir doku ile yakınlık gösteren kültür ve değer'i birbirinden ayırmak ise güçtür. Bu yüzden İnsanın pratikleri olan davranışlarına değerleri tarafından hükmedilir. Davranışlara hükmeden bu değerler çocukluktan yetişkinliğe gelip devam eden değerlerdir. Sharma'ya (1984) göre bu değerler, babadan oğula geçer. Babadan oğula geçen kültür ve değerler, insanların kimliklerinin oluşturulmasında ve ifade edilmesinde önemli ve eşzamanlı rol oynar (Danuser, 1997: 22-23).

Daha sonra kademeli bir şekilde kişinin gücüne ve ailedeki kıdemli iyi insanlara bağlı olarak ailenin diğer üyelerine nüfuz eder (Shukla, 2004: 11). Bu tür değerler sabit olmayıp zamanla değişim geçirirler. Modern dönemlerde bu tür değerlere 'Geniş Aile Değerleri' denilmektedir. Geniş aile değerleri (familism values) (bu bir etnik yapı, aşiret yada dinin kendisi veya bir mezhep de olabilir), genetik ve kurgusal akrabalığa doğru giden bir ağ içinde geniş bir aile dayanışması, duygusal ve ekonomik bağımlılığı olan, aile kuralları ile ilişkili bir dizi normu barındıran bir değer sistemini temsil etmektedir (Mar'in, 1984; Moore, 1970). Geniş aile değerleri (familism values), kişinin ailesine olan yükümlülük duygularını geliştirir, sosyal ve duygusal destek kaynağı olarak ailenin düşünülmesini sağlar ve karar alma süreçlerinde önemli bir referans grubu olarak aileyi tercih etmede kaynaklık teşkil etmektedir (Carlo, 2009: 201). Ancak kültürel değerler zamanla değişimdeki paylarını alırlar (Shukla, 2004: 11).

İnsanlararası ilişkilerin ve eylemlerin küresel ölçekte gerçekleşebilmesi için, üzerinde asgari müştereklerle uzlaşabileceğimiz bir normatif zemin kurmak zorundayız. İşte bu görev söz konusu olduğunda, insan eylemlerinin evrensel ölçekte geçerli ilkeleri ve iyi bir hayatın var olabilme koşulları üzerinde bir uzlaşma sağlama bakımından gerekli argümanları temin etme görevi değerlerle sağlanabilir. Değerlerin bu görevi yerine getirmesinin önkoşulu ise, öteki kültürlerce benimsenmiş, saygı, gören ve meşrulaştırılmış

olarak kabul edilen kültürel değerlerdir. Güçlü kültürel değerlere sahip olan kimlikler, önemli ölçüde daha büyük kültürü barındırır ancak zayıf kültürel değerler sahip olan kimlikler de aynı ölçüde daha büyük kültürü benimsemeleri daha az muhtemeldir (Stella Ting- Tommey, 2000: 49). Ancak çatışma tüm etnik ve kültürel grupların sosyal ilişkilerinin her türlü formlarına nüfuz ettiği yaygın bir insani olgudur. Gruplararası çatışmadan kişilerarası sürtüşmeye kadar gerçekleşen çatışma çoğunlukla insana ilişkin sürecin içsel bir parçasıdır. Fakat çatışmanın kendisi, mutlak bir negatif veya pozitif bir olgu değildir. Çatışmanın yapıcı ya da yıkıcı sonuçlara yol açması, çatışma durumlarını nasıl yönettiğimize bağlıdır. Çatışma, grupların uyumsuz çıkarları, bakış açıları, süreçleri ve/veya birbirlerinden etkilendikleri bir parçanın hedeflerini algıladıkları zaman asgari olarak birbirinden bağımsız iki taraf arasında yoğun bir anlaşmazlık süreci olarak bu çalışmada tanımlanmıştır (Stella Ting- Tommey, 2000: 61).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, değerler açısından Türk, Kürt, Arap ve Süryanilerin tutumlarını karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırma, Mardin İli Örneğindeki etnik zengin mozayığın değer tercihlerini daha net bir resmini sunacaktır.

Yöntem

Yapılan bu araştırmanın modeli tarama modelidir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarından biridir (Karasar, 2006: 77).

Çalışma Grubu: Çalışma 1 Mart – 25 Haziran 2011 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırmanın evreni, Mardin İlinde yaşayan dört büyük grup olan Türk, Kürt, Arap ve Süryaniler oluşturmaktadır. Diğer etnik gruplar ise araştırmaya dahil edilemeyecek kadar sayıları azdır. Araştırmanın amacına bağlı olarak ulaşılmak istenen örneklem grubunu Mardin İlinde oturan 18 yaş ve üstü kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırma, evreni temsil edebilecek, konuya duyarlılık düzeyleri farklı olduğu varsayılan farklı mevkilerde oturanlar arasından rastlantısal örneklemin koşullarına uygun olarak seçilen bireyler üzerinde yapılmıştır. Anket sonuçları için belirlenen örneklem, Mardin İlini temsil kabiliyetine sahiptir. Araştırma kapsamında, 600 kişiyle görüşülerek anket uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Geliştirilmesi Süreci: Araştırmada döküman incelemesi ve alan araştırması birlikte kullanılmıştır. Literatür taramasında ilgili temel kaynaklardan olan kitap ve makalelere ulaşılmıştır. Daha sonra Türkiye’de ve Dünya’da yapılmış olan değer anketleri ve ölçekleri incelenmiştir. Alan araştırmasında ulaşılmış ve incelenmiş olan eldeki kaynaklar ile Mardin’in çoklu yapısından (din, etnik kimlik ve kültür) elde

edilen bilgiler de dikkate alınarak bir ölçme aracı oluşturulmuştur. Bu ölçme aracı daha sonra ankete dönüştürülmüştür. Geliştirilen anket geçerlilik çalışması için konu ile ilgili uzman olan 6 kişinin görüş, düşünce ve eleştirilerine sunulmuş ve uzman kanısı alınmıştır. Anketin amaca ve verilerin planlandığı şekilde işlenmeye ve çözümlenmeye uygunluğunu belirlemek için tüm evren ve örnekleme kuşatacak şekilde bir ön uygulama yapılmıştır.

İki bölümden oluşan anket formunda 12 maddeden oluşan sosyo-demografik bilgiler ile 38 maddeden oluşan değerler yer almaktadır. Sosyo-demografik bilgilerde katılımcıların tercihi için farklı seçenekler verilirken, değerleri ölçen maddelerde ise katılımcılara, "Aşağıda verilen bazı değerlerin sizin için ne ölçüde önemli olduğunu belirtiniz?" sorusu sorulmuş ve değerlerin önem düzeyi "Çok Önemlidir. Hiç de Önemli Değil" şeklinde 5'li Likert derecelendirme ölçeği ile sayısallaştırılmıştır. Anket formunun güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için, veri toplama araçlarının hazırlanmasında ve verilerin toplanmasında kavramsal çerçeve rehber olarak alınmıştır. Açık ve anlaşılır olmayan olgu ve olaylar belirlenerek bulgulara dahil edilmemiştir. Araştırmada dış güvenirliliğin sağlanması amacıyla, döküman inceleme yöntemleri ile bu yöntemlerin aşamaları açık bir biçimde tanımlanmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar, elde edilen verilerle ilişki bir biçimde sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2004).

Verilerin Toplanması, Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formlarının önemli bir kısmı dağıtma ve toplama biçiminde uygulanmıştır. Anket formu hakkında yeterli düzeyde bilgilendirilen Mardinli üniversite öğrencileri ile Mardin'deki duyarlı vatandaşlar tarafından ve tek başına cevaplamada zorluk çekecek Türkçe bilmeyen ve özellikle yaşlı cevaplayıcılar için ise doğrudan yüz yüze cevaplama şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama için rektörlükten izin alınmıştır.

Verilerin Analizi, Verilerin analizinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde öncelikle araştırmaya katılanların kişisel değişkenlere göre dağılımı gösteren sayı ve yüzde dağılımı gösteren frekans tablosu çıkarılıp analiz edilmiştir. Bir diğer istatistik ise değerlerin önem derecesinin katılımcıların etnik kökenine göre farklılaşp farklılaşmadığını ölçen tek yönlü varyans analizidir. Fark olması halinde farkın kaynağını belirlemek amacıyla post hoc testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışma grubunun demografik özellikleri, Tablo 1’de araştırmaya katılanların demografik özellikleri gösterilmiştir.

Tablo 1, Araştırmaya Katılanların demografik özellikleri

Demografik değişkenler	Frekans f	Yüzde %	Demografik değişkenler	Frekans f	Yüzde %
Cinsiyet			Etnik Köken		
Bay	309	58,4	Türk	33	6,2
Bayan	217	41,0	Kürt	231	43,7
Total	526 (-3)	99,4 (- % 6)	Arap	208	39,3
Eğitim Durumu			Süryani	57	10,8
Okur-yazar değil	6	1,1	Total	529	100,0
Okur-yazar	16	3,0	Yaş		
İlkokul	50	9,5	18-24 yaş	109	20,6
Ortaokul	39	7,4	25-34 yaş	168	31,8
Lise	170	32,1	35-44 yaş	140	26,5
Üniversite	220	41,6	45-54 yaş	84	15,9
Lisans üstü	27	5,1	55 ve üzeri yaş	26	4,9
Total	528 (-1)	99,8 (-% 2)	Total	527 (-2)	99,6 (-% 4)

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların 309 (% 58,4)’u bay ve 217 (% 41)’si de bayanlar oluşturmaktadır. Etnik kökenleri açısından katılımcıların 33 (% 6,2)’ü Türk, 231 (% 43,7)’i Kürt, 208 (% 39,3)’i Arap ve 57 (% 10,8)’si ise Süryanidir. Yaş açısından katılımcıların çoğu 25-34 yaş (% 31,8) aralığında iken, en azı ise 55 ve üzeri yaş (%4,9) aralığı içerisinde yer almaktadır. Eğitim durumu incelendiğinde katılımcıların neredeyse yarısına yakını (220 kişi % 41,6) üniversite düzeyindedir. Onu takip eden eğitim oranı ise lise (170 % 32,1) derecesidir. Bu sonuçlar Mardin İlinin eğitim durumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların Etnik Kökenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Ölçen Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey HSD Sonuçları: Tablo 2’de katılımcıların etnik kökenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ölçen tek yönlü varyans analizi ile Tukey HSD sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 2, Varyans Analizi ve Tukey HSD Sonuçları

18- Anne-Baba (kültür)	4,81	,46	4,79	,51	4,87	,41	4,70	,65	1,90	,12	
19- Namus (din)	4,42	Türk ,96	Kürt (n=230)	4,77	Türk (n=208)	Süryani (n=57)	6,31	,00			K-A,A-K,A-S,S-A
20- Mezlîq (din)	3,69	1,40	3,85	1,32	4,06	1,24	4,15	1,16	1,88	,13	Anlamlı Fark
21- Komsuluk (kültür)	4,45	,79	4,38	,95	4,37	,91	4,67	,51	1,73	,15	
22- Ahlak (din)	4,87	,33	4,83	,40	4,85	,37	4,83	,37	3,28	,88	K-S,A-S,S-K,S-
2- Aile (kültür)	4,80	1,50	4,84	1,38	4,89	1,46	4,98	1,40	,54	,64	A,
33- Akrabalık (kültür)	4,38	,80	4,48	,87	4,63	,73	4,87	,74	2,67	,88	
44- Özgürlük (sosyal)	4,38	,89	4,77	1,39	4,38	,82	4,73	,88	2,97	,80	T-K,K-T,K-A,K-
25- Eşitlik (sosyal)	4,81	,39	4,76	,58	4,86	1,30	4,81	,38	,49	,68	S,A-K, S-K
26- Cami (din)	4,92	,82	4,42	,84	4,63	,58	4,98	,46	2,23	,88	
27- Adalet (sosyal)	4,60	1,78	4,68	1,75	4,76	1,65	4,63	,68	1,47	,90	T-S,K-S,A-S,S-
28- Anadil (etnik)	4,06	1,25	4,62	,73	4,34	,98	4,51	,79	5,87	,00	T-K,K-T,K-A,A-
7- Vatan (kültür)	4,71	,63	4,12	1,17	4,66	,67	4,48	,74	13,3	,00	T-K,K-T,K-A,A-
29- Sanat (kültür)	4,50	,73	4,19	,99	4,17	1,02	4,50	,74	2,48	,06	K
8- Eğitim (kültür)	4,66	,88	4,75	,49	4,79	,45	4,65	,61	1,43	,69	K-S,S-K
9- Estetik (kültür)	4,25	,89	3,86	1,14	4,03	1,15	4,33	1,06	4,91	,00	K-A,K-S,A-K,S-
9- Ulus (Millet) etnik)	4,31	1,11	3,86	1,26	4,24	1,13	4,33	1,06	,41	,74	K,A-K,S-K
31- Barış (sosyal)	4,81	,39	4,79	,55	4,77	,54	4,70	,60	,25	,86	
10- Okul (kültür)	4,62	,90	4,60	,80	4,66	,72	4,66	,75	,25	,86	
11- Medrese (din)	3,70	1,46	3,94	1,20	4,02	1,14	3,37	1,54	4,30	,00	K-S,A-S,S-K,S-A
12- Gelenek-Görenek (kültür)	4,13	1,04	4,39	,76	4,44	,82	4,59	,76	2,24	,08	
13- Höşgörü (sosyal)	4,78	,41	4,75	,46	4,80	,45	4,71	,59	,78	,50	
14-Saygı (sosyal)	4,84	,36	4,80	,44	4,85	,39	4,70	,53	1,75	,15	
15- Güven (sosyal)	4,78	,59	4,81	,42	4,83	,45	4,74	,47	,59	,62	
16- Kimlik (etnik)	4,12	1,40	4,46	,97	4,27	1,19	4,46	,94	1,73	,15	
17- Namus (kültür)	4,57	,79	4,76	,58	4,82	,48	4,54	,83	4,08	,00	A-S,S-A

Tablo 2'nin sonuçlarına göre, ahlak [F(3-520)=0,21, p>.05], aile [F(3-519)=0,55, p>.05], akraba [F(3-520)=2,67, p>.05], cami [F(3-516)=2,23, p>.05], eğitim [F(3-516)=1,43, p>.05], okul [F(3-510)=0,25, p>.05], gelenek-görenek [F(3-513)=2,24, p>.05], hoşgörü [F(3-520)=0,78, p>.05], saygı [F(3-518)=1,75, p>.05], güven [F(3-518)=0,59, p>.05], kimlik [F(3-515)=1,73, p>.05], mezhep [F(3-512)=1,88, p<.05], komşuluk [F(3-515)=1,73, p<.05] dürüstlük [F(3-514)=0,50, p<.05], özgürlük [F(3-517)=0,27, p<.05], eşitlik [F(3-519)=0,50, p<.05], temel haklar [F(3-513)=0,11, p<.05], adalet [F(3-513)=0,37, p<.05], sanat [F(3-511)=2,33, p>.05] ve barış [F(3-516)=0,41, p>.05] değerlerinin önem derecesi katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu yukarıda sıralanan değerlerin önem derecesi üzerinde araştırmaya katılanların etnik yapılarının etkili bir faktör olmadığını göstermektedir.

Bayrak [F(3-509)=20,26, p<.05], kilise [F(3-501)=14,69, p<.05], vatan [F(3-513)=13,30, p<.05], ulus [F(3-511)=4,91, p<.05], medrese [F(3-518)=4,30, p<.05], namus [F(3-514)=4,08, p<.05], cinsiyet [F(3-511)=3,38, p<.05], anadil [F(3-510)=5,87, p<.05] ve estetik [F(3-507)=4,17, p<.05] değerlerin önem derecesi katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulgu, yukarıda sıralanan değerlerin önem derecesi üzerinde araştırmaya katılanların etnik yapılarının farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, etnik yapılar arasında yukarıda istatistiki rakamları verilen bir takım değerlerin önem derecesinin farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Farkın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonucunda Türklerin ($\bar{X} = 4,51$), Arapların ($\bar{X} = 4,54$) ve Süryanilerin ($\bar{X} = 4,43$) bayrak değerine verdikleri önem derecesi Kürtlerin ($\bar{X} = 3,77$) bayrak değerine verdikleri önem derecesine göre daha yüksek, Süryanilerin ($\bar{X} = 4,63$) kiliseye değerine verdikleri önem derecesi Türklerin ($\bar{X} = 3,61$), Arapların ($\bar{X} = 3,46$) ve Kürtlerin ($\bar{X} = 3,58$) kilise değerine verdikleri önem derecesine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Türklerin ($\bar{X} = 4,71$) vatan değerine verdikleri önem derecesi en yüksek iken Kürtlerin ($\bar{X} = 4,12$) verdiği önem derecesinin en düşük olduğu görülmektedir. Vatan değerine verilen önem açısından Araplar da ($\bar{X} = 4,66$) Süryanilerden ($\bar{X} = 4,48$) daha yüksek derecede önem vermektedir. Türklerin ($\bar{X} = 4,31$), Arapların ($\bar{X} = 4,24$) ve Süryanilerin ($\bar{X} = 4,33$) ulus (millet) değerine verdikleri önem derecesi Kürtlerin ($\bar{X} = 3,86$) ulus (millet) değerine verdikleri önem derecesine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Arapların ($\bar{X} = 4,02$) ve Kürtlerin ($\bar{X} = 3,94$) medrese

değerine verdikleri önem derecesi, Türklerin ($\bar{X} = 3,70$) ve Süryanilerin ($\bar{X} = 3,37$) medrese değerine verdikleri önem derecesine göre daha yüksektir. Arapların ($\bar{X} = 4,82$) ve Kürtlerin ($\bar{X} = 4,76$) namus değerine verdikleri önem derecesi, Türklerin ($\bar{X} = 4,57$) ve Süryanilerin ($\bar{X} = 4,54$) namus değerine verdikleri önem derecesine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Süryanilerin ($\bar{X} = 4,00$) cinsiyet değerine verdikleri önem derecesi en yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Namus değerine verilen önem derecesi diğer etnik yapılara göre sırasıyla Türkler ($\bar{X} = 3,60$), Araplar ($\bar{X} = 3,36$) ve Kürtler ($\bar{X} = 3,28$) olduğu görülmektedir. Araplar ($\bar{X} = 4,75$) ve Kürtlerin ($\bar{X} = 4,62$) anadil değerine verdikleri önemin daha yüksek iken, bu sıralamayı Süryaniler ($\bar{X} = 4,51$) ve Türkler ($\bar{X} = 4,06$) takip etmektedir. Süryanilerle ($\bar{X} = 4,33$) Türklerin ($\bar{X} = 4,26$) estetik değere verdikleri önem daha yüksek iken, bu sıralamayı Araplarla ($\bar{X} = 4,04$) Kürtlerin ($\bar{X} = 3,86$) izlediği gözlenmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma sonuçları genel olarak ele alındığında; araştırmaya katılanların neredeyese yarısını bayanlar diğer yarısını da baylar oluşturmaktadır. Etnik köken açısından katılım oranının en azını Süryaniler oluştururken, en çok katılımı ise Kürtler oluşturmuştur. Aslında tarih boyunca Mardin il merkezinde Araplar ve Süryaniler yoğun nüfusu oluştururken, köyden kentte yapılan göç neticesinde Kürtlerin merkezdeki nüfusları bihayli artarken, Süryaniler ise yaptıkları dış göç sebebiyle merkezde sadece 308 kişi kaldıklarını beyan etmişlerdir. Eğitim durumu incelendiğinde katılımcıların neredeyse yarısına yakını (220 kişi % 41,6) üniversite düzeyindedir. Bu sonuçlar Mardin İlinin eğitim durumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca araştırma bugularına göre, ahlak, aile, akraba, cami, eğitim, okul, gelenek-görenek, hoşgörü, saygı, kimlik, güven, mezhep, komşuluk, dürüstlük, özgürlük, eşitlik, temel haklar, adalet, sanat ve barış gibi temel değerlerin önem derecesi katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu durum Cumhuriyetle birlikte İslama dayalı kurumlarla beraber farklı etnik ve kültürel zenginlikler de Cumhuriyetin yasal değişim projesiyle birlikte uygulamaya giremediğinin göstergesidir. Yasal normlara rağmen tüm bu değerlerin ancak çağdaş versiyonları o da yüzeysel bir şekilde uygulamaya girebilmiştir. Birkısım değerler uygulamada hiç yerini alamazken birkısım da farklı etnik yapılar açısından anlam kaybına uğramıştır. Bu konuda sorunların aşılmasında getirilmeye çalışılan çözümlerinde medyada yer alan temsillerin yer alışı sorunlarından ve eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesinden yola çıkılmaya çalışılmıştır (Önür, 2007: 145-6).

Öte taraftan bayrak, vatan, ulus ve anadil gibi değerlerin önem derecesi katılımcıların etnik kökenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. Bu bulgu, yukarıda sıralanan değerlerin önem derecesi üzerinde araştırmaya katılanların etnik yapılarının farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında bu farklılaşmanın bazı sebeplerden ötürü olabileceğini göstermektedir. Çünkü siyaset arenasında etnik, dini ve sosyo-kültürel değer farklılıkları anlamakta ve kabul etmekte henüz yeterli bilgi, siyasal güven ve donanımına sahip olmayan Ortadoğu devletleri, bu tür farklılıklar ve bu farklılıkların neden olduğu çatışmaların yönetiminde yeterli değildir. Farklı etnik yapıların kendi etnik, dini ve sosyo-kültürel değerlerini tanımaları ve çoğulcu bir arada yaşamayı kabul etmelerini zorlaştıran koşullar hemen hemen yaşadığımız tüm toplulukların ortak özelliğidir. Devletler açısından etnisite ve etnik grup olgusu bir tabu olarak algılanmakta ve ulusal bütünlüğe karşıt bir durum gibi görülmektedir. Bu durum, demokratik açıdan Ortadoğu'nun en gelişmiş ülkesi olan Türkiye'nin de yüzleştiği bir gerçekliği tartışma alanına getirmektedir (Erginer, 2007). Türkiye de kendi özelinde bu tartışmalı süreci karmaşık bir biçimde geçirmektedir. Türkiye gibi modernleşme sürecinde geciken ve zaman içinde gelişen koşullara göre modernleşme süreci içinde bir yönüyle Batı'ya benzeyen ama kendi yerel ve geçmişten getirdiği yerli kültürlerle harmanlayarak sürdürdüğü bir modernleşmeden söz etmek mümkündür (Önür, 2007: 164).

Cumhuriyetin yasaya dayalı bazı zorunlulukları yaygınlaştırması, farklı etnik kökenlerin de farklı değer tercihleri zora sokulmuştur. Yukarıdan topluma empoze edilen bu ideoloji, toplumun kendi iç dinamikleriyle yakalanan bir değişim ikamesi değildir. Cumhuriyetin ithal ettiği kurumların yeni değer anlayışı, ya farklı etnik kökenlerin değerlerinden gelen zengin mozayığın yerini tutarak ya da onlarla görünürde sentezlenerek özgünlük kazandığı değerler sistemini dışa vurmaktadır. Devletin egemen ideolojisi ve değerler sistemi böyle iken, etnik yapılarda bu düşünsel sistemin özümsemesi de farklılıklar yaratabilmektedir (Önür, 2007: 145-6). Aslında Türkiye'de hem modernleşme süreci hem de çeşitli küreselleşme türleri etnik ve kültürel sorunların siyasal, toplumsal ve akademik gündemlerdeki önceliğini korumasına yol açmaktadır (Sarı, 2010).

Öneri olarak birkaç şeye vurgu yapılabilir. Öncelikle bütün dünyada kolektif kimlik biçimlerinin tanınmasına yönelik yeni bir politika bir kez daha dirilmektedir (Benhabib, 1999). Aslında bu tür çalışmalar etnik, dini ve sosyo-kültürel değerlerin ve çalışma kavramlarının birbirine bağlandığı bir düğüme işaret etmekte, bu ilişki bu tür kimliklerarası etkileşimi vurgulayan bir perspektiften anlamaya çalışılmalıdır. Türkiye'de çok kültürlülüğün nasıl algılandığına yönelik çalışmaların artırılması genel durumun ne olduğunu ortaya koymak açısından önemli olacaktır. Bu doğrultuda bireylerin konuyla ilgili bilgi, beceri ve farkındalıklarını arttıracak proje, çalıştay, hizmet içi eğitim gibi uygulamaların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alba, R. (1990). *Ethnic Identity, Transformation of White America*. New Haven, CT, Yale University Press.
- Armenta, B. E., Knight, G. P., Carlo, G. & Jacobson, R. P. (2011). The Relation Between Ethnic Group Attachment Ve Prosocial Tendencies, The Mediating Role Of Cultural Values. *European Journal of Social Psychology, AZ, USA, 41*, 107–115.
- Bardi, A., & Schwartz, S. (2003). Values Ve Behavior, Strength Ve Structure Of Relations. *Personality ve Social Psychology Bulletin, 29*, 1207-20
- Benhabib, S. (1999). *Modernizm, Evrensellik ve Birey*. Çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Berry, J.W., Kim, U., & Boski, P. (1987). *Psychological Acculturation Of Immigrants*. Y.Y Kim, W Gudykunst (Eds.), Cross-cultural adaptation, current approaches, Sage, Newbury Park, CA.
- Brehier, E. (1966). *Bugünkü Felsefe Konuları*. Çev. Mehmet Toprak, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Cajveer, A., Daniels, M., & McDermott, R. (2012). On Valuing Peers, Theories Of Learning Ve Intercultural Competence. *Computer Science Education, Special Issue, Contributing Student Pedagogy, Valume 22, Issue 4*, 319-342
- Carlo, G., & ve de Guzman, M. R. T. (2009). Theories Ve Research On Prosocial Competencies Among US Latinos/As. In F. Villaruel, G. Carlo, M. Azmitia, J. Grau, N. Cabrera, ve J. Chahin (Eds.), *Hvebook of U.S. Latino Psychology*, Thousve Oaks, Sage Publications, 191–211.
- Casas, J. M., & Pytluk, S. D. (1995). Hispanic Identity Development, Implica- Tions For Research Ve Practice. In J. G. Ponterotto, L. A. Suzuki, ve C. M. Alexveer (Eds.), *Hvebook Of Multicultural Counseling*, Thousve Oaks, CA, Sage Publications, 155–180.
- Cassidy, P. (2003). Leadership In International Settings, Lessons Learned. In C. Cherry, J. Gardiner, ve N. Huber (Eds.). *Building Leadership Bridges*, Chapel Hill, NC, North Carolina Press, 43-57.
- Cross, T., Bazron, B., Dennis, K., & Isaacs, M. (1989). *Towards a culturally competent system of care, A monograph on effective services for minority children who are severely emotionally disturbed*, Washington, DC, Georgetown University Center for Child ve Human Development.
- De Vos, G., & Suarez-Orozco, M. (1990). *Status Inequality, The Self In Culturesage*. Newbury Park, CA.
- Deardorff, D. (2006). The Identification Ve Assessment Of Intercultural Competence As A Student Outcome Of Internationalization At Institutions Of Higher Education In The United States. *Journal of Studies in International Education*, 10, 241 – 266 .
- Delener, N. (1994). Religious Contrasts In Consumer Decision Behaviour Patterns, Their Dimensions Ve Marketing Implications. *European Journal of Marketing, 28 (5)*, 36–53.
- Dutt, N. K. (1986). *Values, The Foundation of Meaningful Life*. In Ruhela, S.P. Human Values ve Education, Sterling Publisher Private Limited, New Delhi.
- Erginer, G. (2007). *Etno-Kültürel Sınırlar Tur Abdin Süryaniler Örneğinde*. Ankara Üniversitesi BilimselAraştırma Projesi Kesin Raporu, Ankara, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri.
- Fam, K. S., Waller, D. S., & Erdoğan, B. Z. (2004). The Influence Of Religion On Attitudes Towards The Advertising Of Controversial Products. *European Journal of Marketing, 35 (5–6)*, 537–555.
- Fenton, S. (2001). *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*. (Çev. Nihat Sad). Ankara, Phoneix Yayınları.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?*. (Çev., N. Çelebi), Ankara, Attila Kitabevi. Güngören, A. (1998). *Cadıların Günbatımı*. İstanbul, Yol Yayınları.

- Gupta, N. L. (2000). *Human Values In Education*, Ashok Kumar Mittal Concept Pupliching Company, India, New Delhi.
- Hecht, M., Collier, M. J., & Ribeau, S (1993). *African American Communication, Ethnic Identity Ve Cultural Interpretations*, Newbury Park, CA.
- Hoecklin, L. (1995). *Managing Cultural Differences, Strategies For Competitive Advantage*. NY, Addison-Wesley Publishing Company.
- İnam, A. (2007). "Türkiyede Anlam Sağlığı Açısından Değerlerimiz". *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26 - 28 Kasım 2004, İstanbul, Dem Yayınları.
- İonna, K. (1998). *İnsan ve Değerleri*. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu.
- Karasar, Niyazi (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Knight, G. P., Bernal, M. E., & Carlo, G. (1995). Socialization Ve The Development Of Cooperative, Competitive, Ve Individualistic Behaviors Among Mexican American Children. In E. E. Garcia, ve B. McLaughlin (Eds.), *Meeting The Challenge Of Linguistic Ve Cultural Diversity In Early Childhood*, New York, NY, Teachers College Press, 85-102.
- Kroeber, A.L., & Kluckhohn, C. (1969). *Culture, A Critical Review of Concept ve Definitions*. New York, Vintage Books.
- Lewis, C.I. (1971). *An Analysis of Knowledge ve Valuation*. USA, Open Court.
- Marín, G. (1984). Stereo Typing Hispanics, The Differential Effect of Research Method, Label, Ve Degree Of Contact. *International Journal of Intercultural Relations*, 8, 17-27.
- Markus, H., & Kitayama, S. (1994). A Collective Fear Of The Collective, Implications For Selves Ve Theories Of Selves. *Personality ve Social Psychology Bulletin*, 20, 568-79.
- Moore, J. W. (1970). *Mexican Americans*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice- Hall.
- Önür, N. (2007). Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşağında Toplumsal Değerler. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökekleli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Ed.), 26 - 28 Kasım 2004, İstanbul, Dem Yay., 145-155.
- Perry, R. B. (1954). *Realms of Value*. Chambridge, Harvard University Press.
- Peterson, L. R., & Roy, A. (1985). Religiosity, Anxiety, Ve Meaning Ve Purpose, Religion's Consequences For Psychological Wellbeing. *Review of Religious Research*, 27, 49-62.
- Phinney, J. S. (1993). A Three-Stage Model Of Ethnic Identity Development In Adolescence. In M. E. Bernal, ve G. P. Knight (Eds.), *Ethnic Identity, Formation Ve Transmission Among Hispanics Ve Other Minorities*, Albany, NY, State University of New York Press, 61-79.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. Çev: Veysel Atayman-Gönül Sezer, İstanbul, Ayrıntı Yay.
- Prosser, M. (1978). *The Cultural Dialogue, An Introduction To Intercultural Communications*. Boston, Houghton Mifflin Company.
- Robertson, R. (1999). *Küreselleşme*. Çev. Ümit Hüseyin Yolsal, Ankara, Bilim Sanat Yay.
- Roosen, J. (1989). *Creating Ethnicity* Sage. Newbury Park, CA.
- Sarı, E. (2010). *Mardin'de Kültürlerarasılık*. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content ve structure of value, Theoretical advances ve empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, London, Academic Press, 1-65.
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., & Jarvis, L. H. (2007). Ethnic Identity Ve Acculturation In Hispanic Early Adolescents, Mediated Relationships To Academic Grades, Prosocial Behaviors, Ve Externalizing Symptoms. *Cultural Diversity ve Ethnic Minority Psychology*, 13, 364-373.
- Sen, A. (1987). *On Ethics ve Economics*. Oxford, Basil Blackwell.
- _____ (1993). Capability ve Well-being. In *The Quality of Life*, Edited by, Nussbaum Martha C. ve Sen, Amartya, Oxford, The Clarendon Press ve The United Nations, 30-53.
- Shukla, R. P. (1997). Towards Developing Values Among Children, An Analytical Approach. *University News*, 35 (39) Sept 29, AIU House, New Delhi, 10-33.
- _____ (2004). *Value Education Ve Human Rights*. Department of Education Nagalve University Kohima (Nagalve) India, New Delhi.

- Stender, W. (2001). Etnik Uyanışlar. (Çev. Yesim Tükel), Varlık no. 120, 18-23.
- Ting-Toomey, S., Yee-Jung, K. K., Shapiro, Robin B., Garcia, W., Wright, Trina J., & Oetzel, John G. (2000). Ethnic/Cultural Identity Saliency and Conflict Styles In Four US Ethnic Groups. *International Journal of Intercultural Relations*, January, 24 (1), 47–81.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering The Social Group, A Self-Categorization Theory*. Oxford, UK, Blackwell.
- Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer*. 2. Bsk., İstanbul, Ülken Yay.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayıncılık.